

terävöittää kriittistä sävyä entisestään.

Akunin dekkareita voi lukea lukuisilla eri tavoilla: historiallisesta näkökulmasta, tietoisena niihin sisältyvistä kirjallisuuden maailmoista, tai puhtaana viihteenä. Ne sallivat kaiken tämän. Akuninille itselleen dekkarigenre on selkeästi jonkinlainen ”toisen identiteetin” luomisväline. Pseudonyymillä kirjoittava ammattikäytäjä, Japanin-tuntija (Akunin: *jap. – ’ilkimys’, ’paha ihminen’*) ja kirjallisuusmies on siirtynyt ”kevyemmän” tyylin pariin haluamatta menettää sitä imagoa, jonka hän on jo saavuttanut kirjallisuusmaailmassa. Akunin myöntää pseudonyymien tarpeellisuuden: elämähän ei suinkaan ole yksi määrätyn muotoinen järkäle, vaan sisältää lukuisia eri aineksia ja motiiveja; mutta voidakseen realisoida näitä eri maailmoita, tarvitaan irtiotto arki-identiteetistä, toinen ”minä”. Fandorinin hahmo antaa kirjailijalle mahdollisuuden kokeilla yhden genren sisällä useita eri tyyliä – mutta myös marssittaa lukijoiden tietoisuuteen lukuisia pirstaleita siitä historiasta, joka yleensä esitetään järkälemäisenä ja yksivärisenä koulukirjojen sivuilla. Lisäksi Akunin laulaa kunnialalua rakastamalleen suurelle venäläiselle kirjallisuudelle käyttämällä sitä aktiivisesti materiaalinaan. Akunin ei pelkää käydä käsiksi suuriin tapahtumiin tai nimiin (samainen mies on kirjoittanut Tšehovin *Lokin* dekkaritarinaksi!). Historian kuohuissa itse Fandorin tuntuu kuitenkin säilyttävän neutraaliuden, eräänlaisen läpinäkyvyyden. Hahmo piirtyy hieman irrallisena, jokseenkin ajatottamana taustaansa vasten – tässä lienee yksi syy muuten melkoisen mitäänsanomattoman hahmon suosioon. Hän jää aina ikään kuin ulkopuolelle, eikä selkeästi edusta minkäänlaista totuutta. Hän ei ole kertoja eikä pääasialli-

nen kerrottu; loppujen lopuksi Fandorin on aina vain se, joka yhdistää asiat toisiinsa. Aikakauden kaoottisuus, jota Fandorinin viileä olemus entisestään vahvistaa, tuntuu läpi teosten, mutta Fandorin näiden kaoottisten tapahtumien keskipisteessä – tapahtuivat ne sitten Kremlin tuntumassa tai kaukana Bulgarian rintamalla – toimii kokoavana voimana, lukijan talutusnuorana. Vaikka anarkismi ja 1900-luvun myötä lähestyvät uudet tuulet kaikuvat huminana taustalla, vallitsevana on vielä perinne, valtiollinen voima ja – tosin haalistuvana – monarkia; kaaos ei saa yliotetta Fandorinin uskollisesta hahmosta. Tämä lieneekin eräs tärkeimmistä kirjojen välittämistä ajatuksista – Fandorinin sanoin: ”elämä ei ole mitään muuta kuin kaaosta, ilman minkäänlaista järjestystä tai sääntöjä”; ihminen pystyy elämään tämän kaoottisuuden keskellä luomalla it-

selleen säännöt ja moraalit.

Akunin kuvaa aikakaudesta on moitittu liian synkäksi ja jopa faktoja törkeästi väärentäväksi. Itsevaltiuden rappeutuminen on niissä aistittavissa, ja vaikka Venäjä ulkoisesti saavuttaakin voittoja – mm. sodassa –, asettaa Akunin sen jättiläisen voimat kyseenalaisiksi. *Turkkilaisen gambiitin* lopussa ajatuksen tiivistää turkkilainen vakooja seuraavin sanoin: ”Teidän suunnaton valtione muodostaa tällä hetkellä suurimman vaaran sivilisaatiolle. Suunnattomalla pinta-alallaan, valtaisalla tietämättömällä väestöllään ja kankealla ja aggressiivisellä valtionkoneistollaan. (...) Se on epävakaa, järjetön maa ...”

Mutta eikö kyseessä olekin sama ilmiö, joka on havaittavissa kaikessa kaunokirjallisuudessa: kyseessä on (vain) yksi kannanotto, historiallinen analyysi..?

Mari Raami

Sympaattinen hautajaissaattue

Ljudmila Ulitskaja: *Iloiset hautajaiset*. Suom. Elina Kahla. Helsinki: Tammi, 2002.

Moskovalainen Ljudmila Ulitskaja (s. 1943) kuuluu 1980-luvun jälkipuoliskolla esiin nousseiden naiskirjailijoiden joukkoon. Viime vuonna hän voitti romaanilla *Kazus Kukotskogo* Venäjän arvostetun kirjallisuuspalkinnon Booker Smirnoffin. Nyt on Elina Kahlan sujuvana suomennoksena ilmestynyt muutamaa vuotta varhaisempi *Iloiset hautajaiset* (Tammi). Vaikka Ulitskaja on yksi tunnetuimpia venäläisiä nykykirjailijoita, on häneltä aikaisemmin suomennettu vain yksi novelli.

Romaanin tapahtumat sijoittuvat helteiseen New Yorkiin elo-

kuussa 1991. Vanhassa tehdasrakennuksessa sijaitsevassa ateljeerasunnossa venäläinen taidemaalari Alik tekee kuolemaa mystisen lihastaudin surkastuttamana. Alikin ympärillä häärii sekalainen seurakunta emigrantteja, jotka kuka mitenkään ovat asettuneet uuteen maahan.

Erityisesti nousevat esiin Alikin elämän naiset. Ninka seurasi Alikia länteen, alkoholisoitui amerikkalaisten vodkatuoremehujen myötä ja uskoo viimeiseen asti yrttikääreiden vielä parantavan rakkaan Alikin. Kunpa tämä vain suostuisi ottamaan kasteen! Irka taas loikkasi sirkusseurueen kiertueella ja rahoitti koulutuksensa menestyväksi asianajajaksi tekemällä akrobaatintempuja kalifornialaisissa striptease-kerhoissa.

Isorintainen Valentina saapui maahan puolanjuutalaisen homon kanssa solmitun kulissiavioliiton turvin, matkalaukussaan venäläistä kansanrunoutta käsittelevä väitöskirja. Italialainen Gioika lukee Alikille Dantea ja Dostojevskia. Irkan teini-ikäinen tytär Maika eli T-shirt ei puhu muille kuin Alikille.

Lisäksi tapaamme mm. valko-venäläisen parantajaeukon, Yhdysvalloissa ilman oikeuksia jääneitä harkovilaisia lääkäreitä, košerkosmetiikalla rikastuneen entisen reformi- ja nykyisen ortodoksijuutalaisen sekä ensimmäisen aallon jälkeläisiin kuuluvan papin. Kukin pyrkii omalla tavallaan auttamaan Alikia. Lukijalle piirtyy heidän kauttaan lämpimän itseironinen kuva uusimmasta emigranttiaallosta. Ja kaiken ympärille levittäytyy monikansallinen ja boheemi New York – mustista jazz-muusikoista ja inkamusiikkia soittavista latinoista ortodoksijuutalaisiin.

Naiset, yhteisöllisyys ja juutalainen kulttuuri ovat toistuvia teemoja Ulitskajan tuotannossa. Mikäli korostunutta ruumiillisuuden kuvausta pidetään naiskirjailijoille tyypillisenä, voi Ulitska-

jan lokeroita sellaiseksi. Alikin kuihtuvan vartalon lisäksi muutkin henkilöt kuvataan näiden fyysisten piirteiden kautta.

Kaukana kotimaasta Moskovan vallankaappausta televisiossa seurattaessa pohditaan tietenkin venäläisyyden olemusta. Erytisesti nousee esiin uskonto, ortodoksisuuden ja juutalaisuuden suhde. Ninka haluaa Alikin tapaavan papin, mihin Alik suostuu, jos paikalle kutsutaan myös rabbi. Pappi epäilee uskoaan, rabbi taas on omastaan varma, mutta elää irti todellisuudesta. Juodessaan vodkaa – košersääntöjä noudattaakseen kertakäyttökuppeista – he löytävät toisensa.

Iloisten hautajaisten henkilöhaamot ovat kaikki jollakin tapaa avuttomia todellisuuden edessä. He eivät kuitenkaan ole säälittäviä, vaan lukija tuntee suurta sympatiaa heitä kohtaan. Nämä ihmiset elävät tässä maailmassa, kuitenkin siitä irrallaan, omien tapojensa mukaan. Ulitskaja antaa heille kaikille erikseen tilaisuuden kertoa tarinansa ja hetkitäin romaania lukeekin kuin novellikokoelmaa.

Ulla Hakanen

koettu rangaistus, ryömiminen nihkeällä linoleumilattialla kaasunaamari päässä viitoittivat sankarimme tietä kohti avaruutta, kohti punaisen linjan päätepidettä. Ilmasotakoulussa alkaa lopulliseen uhrautumiseen valmistautuminen, jonka aikana punnitaan todellinen sisäinen sankari. Sankaruus ”neuvostoavaruudessa” on sitä, että jaksaa polkea toimintakyvyttöntä kuukulkijaa jäätävässä kylmyydessä toppavaatteisiin puettuna. Taustalla kamerat surisevat, ja koko maailma saa tuntea Neuvostoliiton voittamattomuuden, joka tosin on vain suurta illuusiota. Omon tietää, ettei hänen polkemansa kuukulkija tee mitään, muttei silti pysähdy miettimään työnsä tarkoitusta. Äärimmäinen sankaruus on myös sitä, että punalipun kuu-hun pystytettyään pystyy ampumaan itsensä kyseenalaistamatta tekoaan. Isänmaan vuoksi.

Pelevinin luoma matka on kuin unta. Ei pelkästään matka avaruuteen, vaan myös se matka, joka on tehtävä, jotta pääsisi matkalle avaruuteen. Omonin unet, unenomainen todellisuus ja epätodellinen maailma, jossa kosmonautit elävät maan alla ja valmistautuvat avaruuslennolle luovat epätavallisen kokemuksen lukijalle, jonka on vaikea arvata, miten matka maan alta avaruuteen päättyy.

Pelevinin aiemmin suomenneutut teokset *Hyönteiselämää* (1999) sekä *Generation P* (2000) yhdessä *Omon Ran* kanssa käsittelevät kaikki todellisuutta tai oikeammin todellisuuden erilaisia tasoja. Kyse ei ole pelkästään neuvostotodellisuuden vaan yli-päättään todellisuuden kyseenalaistamisesta. Jokaisen todellisuus on erilainen, olipa kyseessä sitten Omon Krivomazov, Vavilon Tatarski *Generation P*-romaanista tai *Hyönteiselämää*-romaanin Samuel Suckerista, Natašasta tai Marinasta. Todellisuus on

Suuri kupla

Viktor Pelevin: *Omon Ra*. Suom. Arja Pikkupeura. Helsinki: Tammi, 2002.

Jokin aika sitten näin televisiosta dokumentin Neuvostoliiton avaruushelmasta. Ohjelma kertoi kilpailusta aikaa ja Amerikkaa vastaan, mutta myös avaruuselokuviin ja -dokumenttien teosta. Siitä, miten erilaisia tekniikoita käyttäen saatiin kätevästi simuloitua kosmonauttien elämää avaruusaluksessa mm. köysien, erikoisten kuvakulmien ja valaistuksen avulla. Kansaa ei ollut tarkoitus huvittaa, vaan kyse oli ope-

tusdokumenteista. Filmien tekijöillä oli vain mielikuvitus ja jäykkä byrokratia rajana. Ura oli jatkuvasti vaakalaudalla kuin missä tahansa neuvostovirastossa.

Viktor Pelevinin *Omon Ra* kertoo Neuvostoliiton avaruushelmasta, yksilötasolla Omon Krivomazovin matkasta avaruuteen. Kyse on loputtomasta harjoittelusta, äärimmäisistä uhruksista, siitä ettei kyseenalaista totuutta eikä todellisuutta.

Omon tietää jo lapsena, että hänestä tulee isona avaruuslentäjä. Leikkikentän avaruusleikit, tähtimakaroni sekä pioneereileirillä